

U idućim poglavljima autori analiziraju hoće li se Dunav ikada više zalediti, kakve veze ima filoksera s azijskim tigrastim komarcem, po čemu se prošle poplave razlikuju od današnjih, zašto je plan sadnje ljekovitog drveća uz Ringstrasse propao i treba li se bečka poljoprivreda u budućnosti usredotočiti na masline i banane.

Knjiga je bogata slikovnim materijalom, ponajviše starim razglednicama Beča i suvremenim fotografijama. Upravo navedeni slikovni prilozi pridonose jasnijem i preglednijem sagledavanju složene materije promjena u bečkom svakodnevnom životu, uzrokovanim klimatskim promjenama. Autori su temama u knjizi pristupili stručno i znanstveno, ali jednostavnim i pitkim stilom. Knjiga je stoga jednako korisna znanstvenoj i stručnoj publici, kao i svima onima koji su zainteresirani za urbanu povijest općenito, a grada Beča posebno. S obzirom na slične procese koje proživljavaju i hrvatski gradovi, Zagreb ponajprije, ova knjiga može biti iznimno korisna i poticajna hrvatskim čitateljima.

Ivica ŠUTE

WILKO GRAF VON HARDENBERG, *SEA LEVEL: A HISTORY*. CHICAGO – LONDON: THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS, 2024. (SERIJA OCEANS IN DEPTH). ISBN 978-0-226-83183-1.

Monografija *Sea Level: A History* Wilka Grafa von Hardenberga pripada onom tipu historiografije koja »samorazumljive« znanstvene činjenice pretvara u istraživački problem. Wilko Graf von Hardenberg je povjesničar znanosti i povijesničar okoliša u Berlinu na Planck Institute for the History of Science, a prema autorovom profilu kod University of Chicago Press vodi projekt na Humboldtovu sveučilištu u Berlinu te u drugom mandatu predsjednik **European Society for Environmental History**.

Autor u ovoj knjizi polazi od toga da ja »srednja razina mora« zapravo povijesno »proizvedena« referentnoj konstrukciji, oblikovana kroz instrumente, institucije, standardizacijske režime te političke i gospodarske interese.

Knjiga ima šest poglavlja uz uvod (»From Heights to Muds«) i zaključak (»The Rising Tide«). Naslovi poglavlja pokazuju tematiku knjige: od traženja razine mora kao epistemološkog i praktičnog problema (»Finding Sea Level«), preko materijalno-institucionalnih preduvjeta mjerenja (»Infrastructures of Measure«) i režima standardizacije (»Standards of Height«), do povijesti interpretacija promjene (»Theories of Change«), globalizacije mjernih režima (»Going Global«) te suvremenog klimatskog okvira (»The Rising Tide«).

Doprinos ove knjige je u dokazivanju kontingentnosti razine mora. Naime »razina mora« nije jedinstvena, stabilna i svugdje jednako primjenjiva veličina, već predstavlja rezultat kompromisa između različitih lokalnih dinamika (plime i oseke, struje, tlak, promjene obale, sedimentacija), tehničkih mogućnosti (mareografi, geodetske mreže, satelitska altimetrija) te institucionalnih potreba (katastar, kartografija, navigacija, javni radovi, državna uprava). Zanimljiva je i obrada kako se mjerne prakse vežu uz projekte državne racionalizacije prostora (geodetske mreže, kartografske standarde, inženjerske zahvate), a potom uz imperijalne i globalne tokove (kolonijalna infrastruktura, međunarodni standardi, hladnoratovska tehnopolitika). Riječ je o »čitljivoj i promišljenoj« knjizi koja pokazuje da je »shvaćanje razine mora« prije svega bilo pitanje povijesti i organizacije načina mjerenja. Ova knjiga pokazuje kako se »promjena razine mora« nije pojavila samo kao rezultat novih podataka, nego i kao posljedica promjena u teorijskim očekivanjima i epistemološkim horizontima. Za povijest okoliša je ova knjiga značajna jer more i obalu promatra kao dinamičan sustav čije se promjene mogu razumjeti samo kroz spoj prirodnih procesa i društveno-tehničkih medijacija istovremeno izbjegavajući redukciju na »čistu« povijest ideja ili na usku institucionalnu povijest.

Analitički okvir koji razvija Wilko Graf von Hardenberg u ovoj knjizi pruža zanimljivu metodološku osnovu za reinterpretaciju povijesti obale i hidrografskog znanja na hrvatskom prostoru. Polazeći od teze da srednja razina mora nije neutralna prirodna činjenica, nego povijesno proizvedena referentna

točka oblikovana znanstvenim praksama, institucionalnim interesima i političkim prioritetima, hrvatska se obala može promatrati kao višeslojno polje u kojem se isprepliću imperijalne upravne strukture, pomorska ekonomija, kartografska tradicija i suvremeni klimatski diskursi. Trebalo bi istražiti u kojoj je mjeri u ranome novom vijeku, hrvatska jadranska obala bila uključena u mjerenja Mletačke Republike i Habsburške Monarhije. Za izradu karte te planova, a kasnije i katastarskih izmjera u Istri i Dalmaciji morala se bilježiti obalna konfiguracija sa implicitnom referentnom razinom mora. U tom bi kontekstu, »razina mora« funkcionirala kao instrument državne racionalizacije prostora, u skladu s Hardenbergovim tumačenjem standarda visine kao infrastrukture znanja. Posebno je zanimljiv habsburški katastarski projekt iz 19. stoljeća, u kojem se standardizacija visina i koordinatnih sustava oslanjala na definirane referentne točke povezane s razinom mora. U hrvatskim zemljama, uključujući primorski i nizinski prostor razina mora posredno je postala temelj za geodetsko ujednačavanje teritorija, što je omogućilo usporedivost podataka. U Hardenbergovim terminima, riječ je o procesu u kojem se lokalne hidrografske realnosti prevode u apstraktni, standardizirani vertikalni poredak.

Ovakva primjena koncepta razine mora kao povijesne konstrukcije otvara prostor za novu interpretaciju razvoja jadranskih luka poput Rijeke, Senja, Zadra, Šibenika, Splita ili Dubrovnika. Regulacije obala, izgradnja lukobrana, nasipavanje i niveliranje terena pretpostavljali su određenu »normalnu« razinu mora, koja je bila rezultat tehničkih mjerenja, ali i institucionalnih odluka. Analiza tih procesa može pokazati kako su lokalne zajednice, pomorske vlasti i državne administracije pregovarale između prirodnih dinamika (plima, oseka, valovi, sedimentacija) i zahtjeva trgovine, obrane i urbanog rasta.

Od druge polovice 20. stoljeća, hrvatski prostor ulazi u globalni sustav modernijih mjerenja razine mora. Postavljanje mareografa u jadranskim lukama te uključivanje u međunarodne znanstvene mreže omogućuje da se promjene razine Jadranskoga mora interpretiraju u širem kontekstu. Primjena Hardenbergova koncepta u ovom slučaju podrazumijeva kritičko razmatranje odnosa između globalnih prosjeka i lokalnih varijacija jer je jadranska razina mora oblikovana specifičnim oceanografskim uvjetima (zatvoreni bazen, cirkulacija, sezonalnost), koji mogu odstupati od globalnih trendova, ali se u javnom i političkom diskursu često predstavljaju kroz jedinstvenu metriku. Za hrvatsku povijest okoliša ovaj pristup omogućuje pomak od deskriptivnog bilježenja obalnih promjena prema analizi znanja, institucija i tehnologija koje te promjene čine vidljivima i politički relevantnima. Razina mora tako postaje ne samo indikator klimatskog rizika, nego i povijesni akter u oblikovanju prostornog planiranja, zakonodavstva o pomorskom dobru, upravljanja obalnim pojasom i javne percepcije ugroženosti. Primjena Hardenbergova pristupa bi otvorila mogućnost da se povijest Jadrana interpretira kao povijest standardizacije prirode, u kojoj se more ne mjere samo radi spoznaje, nego i radi upravljanja i kontrole, a u konačnici i kao dio prostornog i političkog upravljanja.

Hrvoje PETRIĆ

DOBAJA, DUNJA (UR.). SUŠE V ZGODOVINI IN NJIHOV VPLIV NA OKOLJE, DRUŽBO IN PREBIVALSTVO. LJUBLJANA: INŠTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO, 2025. (ZBIRKA VPOGLEDI, ISSN 2350-5656; 28). ISBN 978-961-7104-43-1.

Monografija, odnosno zbornik radova, *Suše v zgodovini in njihov vpliv na okolje, družbo in prebivalstvo*, urednice dr. Dunje Dobaja (Ljubljana, 2025), predstavlja interdisciplinarni spoj radova koji problematiku suše razmatraju kroz povijesne, meteorološke, hidrolološke, infrastrukturne i društvene perspektive, s naglaskom na slovenski prostor u širem srednjoeuropskom kontekstu. Publikacija se tematski pozicionira na sjecištu povijesti okoliša, povijesti znanosti i tehnologije te suvremenih društvenih studija o percepciji i upravljanju okolišnim rizicima.

Zbornik polazi od razumijevanja suše kao kompleksnog, postupno razvijajućeg hidrometeorološkog i društvenog fenomena, čije se značenje i posljedice proizvode u međuodnosu prirodnih procesa,

Economic- and Ecohistory

Ekonomska i ekohistorija

Journal for Economic History and Environmental History

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Topic / Tema broja

Environmental Histories of Southern Central
Europe: State of the Field Perspectives
(Hungary, Croatia and Slovenia)

*Povijesti okoliša južnog dijela srednje Europe: Pregledi stanja
istraživanja (Mađarska, Hrvatska i Slovenija)*

Volume XXI / Number 21

Zagreb – Samobor 2025

ISSN 1845-5867

UDK 33 + 9 + 504.3

Publishers / Nakladnici:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Co-publisher / Sunakladnik: Ekohistorijski laboratorij Centra za inovativne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska www.ffzg.unizg.hr; <http://ckhis.ffzg.unizg.hr/>

Editor-in-chief / Glavni i odgovorni urednik:

Hrvoje Petrić

Guest Co-Editor / Gost su-urednik:

Žiga Zwitter

Editorial Staff / Uredništvo:

Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute, Žiga Zwitter

International Editorial Board / Međunarodno uredničko vijeće:

Drago Roksandić – president/predsjednik (*Zagreb*), Daniel Barić (*Sorbonne-Paris, Francuska*), Marija Benić Penava (*Dubrovnik*), Slaven Bertoša (*Pula*), Zrinka Blažević (*Zagreb*), Tatjana Buklijaš (*Auckland, New Zealand*), Ljiljana Dobrovšak (*Zagreb*), Goran Đurđević, Josip Faričić (*Zadar*), Borna Fürst Bjeliš (*Zagreb*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Egidio Ivetić (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb*), Ivan Mirnik (*Zagreb*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb*), Hrvoje Petrić (*Zagreb*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordan Ravančić (*Zagreb*), Marko Šarić (*Zagreb*), Mladen Tomorad (*Zagreb*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Zagreb*), Frank Zelko (*Honolulu, SAD*), Žiga Zwitter (*Ljubljana, Slovenija*) Zlata Živaković Kerže (*Osijek*), Matija Zorn (*Ljubljana*), Ivana Žebec Šilj (*Zagreb*)

Article's UDC markups / UDK oznake članaka:

Ivica Zvonar

Layout / Prijelom:

Saša Bogadi

Journal directors / Za nakladnike:

Petra Somek, Hrvoje Petrić, Domagoj Tončinić

ISSN 1849-0190 (Online) ISSN 1845-5867 (Tisak)

Print by / Tisak:

Bogadigrafika, Koprivnica 2025.

Mailing addresses / Adresa uredništva:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Cover / Na naslovnici:

Plan for reinforcing the banks of the Savinja in the district of Novo Celje, 1832.

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT – AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA